

Flygvapnets högre chefer på plats i hyllan

av Olof Santesson

TITEL:

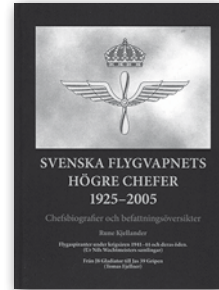
Svenska flygvapnets högre chefer 1925–2005:
Chefsbiografier och befattningsöversikter

UTGIVARE:

Rune Kjellander

FÖRLAG:

Eget förlag i samarbete med Svensk Flyghistorisk Förening 2013

CIRKELN ÄR SLUTEN. Den outtröttlige personhistorikern Rune Kjellander, född 1920, har fullföljt 2000-talets serie av svenska militärbiografier med sitt nya verk över flygvapnets högre chefer med förord och historisk överblick av Sven-Olof Olsson, chef för flygvapnet 1983–1988. Sammantaget utgör dessa böcker inte bara ett referensbibliotek utan en kulturgärning kring en speciell del av Sveriges historia.¹

Blodad tand fick utgivaren med porträtten av vår egen akademis ledamöter fram till 1995², där man bland de kallade kunde finna sådana koryféer som Napoleon III. Kjellander började med armén, så i strikt ordning kom marinen, och nu de andra blå; alla tre därtill med förbands- och organisationsöversikter. Med dessa tre senare band samlas, som biografikern själv säger, ”huvuddelen av alla försvargrenars högre chefer av lägst överstes rang, eller motsvarande, biograferade fram till tiden för värnpliktens avskaffande i fredstid”. Någon kan han väl ha missat; annat vore inte att begära. Flygvapnets nuvarande inspektör Micael Bydén får ingen biografi. Han hade väl för låg grad under bokens slutår 2005 men återfinns med bild som den senaste i

raden av de sjuutton som genom snart nittio år lett FV.

Det handlar om vår yngsta försvarsgren – det svenska flygvapnet blev självständigt med början den 1 juli 1926. (Man kan jämföra med det amerikanska flygvapnet där det dröjde tills efter andra världskriget.) Av detta följer att det är en förhållandvis nutida kader som presenteras. Av nära fyra hundra upptagna namn gäller dock cirka sju procent födda före år 1900.

Kjellander har tidigare lutat sig litet mot gamla biografier ända från stormaktstiden. Det går av naturliga skäl inte i flygboken, och han understryker att han endast undantagsvis har tagit med personliga omdömen. Det bli litet tommare.

Några kan man ändå plocka, t ex ”en av Sveriges främsta militära provflygare” (Jan-Ivar Anderson); ”en av flygvapnets pionjärer, särskilt inom störtbombstaktiken” (Björn Bjuggren); ”ägnade sig under andra världskriget åt robotdrift och reaktionsvapen” (Henry Kjellson); ”hans ord vägde tungt när det gällde utveckling av framtidens flygplanssystem inklusive robotbeväpning” (Sten Bergström); ”en handlingskraftig och smidig chef” (Peter Koch); ”hade då (kring 1960) ansvar” för ”cirka tusen

flygplansmotorer på 21 flottiljer med 54 divisioner, stridsberedda” (Arne Lindqvist); ”till släkten hörde ...Grace Moore, som omkom i samma flygolycka som vår arvprins Gustaf Adolf 1947” (Michael Moore).

Om det svenska flygvapnets förste store man, Bengt Nordenskiöld, står det bara att ”under hans chefstid genomfördes den stora utbyggnaden av FV”. Mer kan t ex läsas om översten Gösta von Porat ”som tillhörde flygvapnets pionjärer och gjorde en betydande insats för dess utveckling, bl a som flygplanskonstruktör” och om Eric Virgin, flygvapenchef 1931–34: ”Med kraft gick han till sitt verk. Genom sitt öppna och rättframma väsen och sin arbetsamhet mötte han inom sitt nya vapen mycken uppskattning och sympati”.

Flygvapnet fick starta utan fackmässig ledning och grundutbildade piloter. De tre första cheferna, från 1925 till 1942, togs utifrån, två från fälttelegrafkåren och en från infanteriet och trängen. Ett hastigt överslag i övrigt visar att ett tiotal blivande högre flygvapenföreträdare hade utbildats inom infanteriet respektive flottan. Några kom från kavalleriet och andra från artilleriet, varav en endast är med i egenskap av luftvärnsöverste och senare inspektör för luftbevakningen. Den omstridde Axel Gyllenkrok står ensam med att ha varit chef för såväl en flygkår som två infanteriregementen. Enda kvinnan i församlingen är översten Ingela Mathiasson, hon är i gengäld en av de ytterst få som får sin bild i färg.

Ett sjuttioal noteras som ledamöter av Krigsvetenskapsakademien; fyra chefer för flygvapnet blev styresmän (Nordenskiöld, Ljungdahl, Norén och Olson). Flygarna har inte lidit av skrivklåda. Endast i tjugotalet fall noteras skrifter av dem. I en tekniktung, omhuldad och välfinansierad försvarsgren fanns det förmodligen ringa skäl att ta till orda.

Vad skulle dessa människor ha gjort om det hade blivit krig? I flygvapnets fall är detta nog lättare att upptäcka än i främst armén, där nästan alla biografier saknar uppgifter om krigsbefattningar. En blivande högre chef förde sitt förband i strid. Det var sedermera översten Hugo Beckhammar, då major, därefter överstelöjtnant, med Svenska frivilliga flygflottiljen i Finland 1940. Svenska frivilligflottiljen i Kongo 1961–1963 leddes av fyra kaptener i rad.

Graderna var länge låga inom flygvapnets högre förband: majorer och sedan överstelöjtnanter hade befälet över flygkårer, senare flottiljer. Uppväxlingen till överste skedde för F 12:s del faktiskt först 1966, för att ta extremexemplet.

Även med organisations- och förbandsöversikter skulle översikten om flygvapnet ha blivit rätt tunn på grund av att gruppen det gäller är relativt fåtalig. Verket har drygats ut med delar av översten Nils Wachtmeisters samlingar, en förteckning av aspirantskolan 1941–1942 och minnen från flygtiden med krigsårens olycksdrabbade italienska plan Caproni som skrotades 1945. Planscher, tabeller och tekniska data över flygvapnets plan brukar alltid uppskattas. Framför allt bärs förstås verket upp av det imponerande framtagna biografiska materialet, en litet annorlunda flygarbok att bita i.

Recensenten är ledamot av KKrVA.

Noter

- 1 *Sveriges regementschefer 1700–2000* (2003), *Svenska marinens högre chefer 1700–2005* (2007), *Svenska flygvapnets högre chefer 1925–2005* (2013).
- 2 *Fäderneslandets försvar: Kungl Krigsvetenskapsakademiens biografier* (1996).